

U-kirjelmän sivulla 18 todetaan näin:

"Ehdotettu yhtiön vahingonkorvausvastuun sääntely vaikuttaa myös yhtiön hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan henkilökohtaiseen vahingonkorvausvastuuseen, koska yhtiön korvausvastuu syntyy yhtiön johdon sellaisen toiminnan tai laiminlyönnin perusteella, joka poikkeaa direktiiviehdotuksen huolellisuusvaatimuksista. Sekä yhtiön että sen johtoon kuuluvan vahingonkorvausvastuun kannalta direktiiviehdotuksen sääntely on sillä tavoin epäselvää, että vahingonkorvausvastuutilanteita ja niiden estämiseksi tarvittavia toimia ei voida ennakoida tavalla, joka täyttäisi Suomen vahingonkorvausoikeuden yleiset periaatteet. Esimerkiksi osakeyhtiölain mukaan johdon yleistä huolellisuusvelvollisuutta rikkoen aiheutetun vahingon korvausvelvollisuuden syntymiseen ei sovelleta käännettyä todistustaakkaa, toisin kuin muiden osakeyhtiölain mukaisten johdon toimintavelvollisuutta koskevien säännösten rikkomiseen. Edellä esitetyn mukaisesti direktiivistä voi käytännössä seurata, että direktiivin epäselvä huolellisuusvelvollisuuden sääntely johtaa käytännössä todistustaakan siirtymiseen yhtiön johdolle.

Yhtiön ja sen johtoon kuuluvan on voitava riittävällä tavalla ennalta selvittää toimintaansa koskevien vaatimusten sisältö ja vaatimuksista poikkeamisen vaikutus vastuuseensa. Lisäksi vahingonkorvauskannetta käsittelevän tuomioistuimen on voitava todeta korvattavat vahingot, korvaukseen oikeutetut tahot sekä perusteet, joilla korvausta voi vaatia yhtiön arvoketjussa tapahtuneesta vahingosta niin ETA-alueella kuin kolmannessa maassa. Komission ehdotus on sillä tavoin epäselvä, että edellä mainitut vaatimukset eivät täyty.

Arvoketjussa direktiiviin perustuva vastuu voi kohdata eri toimijoita, joilla tulisi olla suhteessa toisiinsa takautumisoikeuksia vastuun jakamiseksi oikeudenmukaisesti ja ennakoitavasti. Takautumisoikeuksien tulisi olla johdonmukaisia ja saumattomia myös rajat ylittävissä tilanteissa. Jos ehdotettua vahingonkorvausvastuun sääntelyä pidetään tarpeellisenä, on samalla huolehdittava takautumisoikeuksien sääntelystä edellä mainitulla tavalla."

Itse luen U-kirjelmässä sanottua niin, että siinä tarkoitetaan muun muassa arvoketjuun liittyviä vastuunjakoa sekä vahingonkorvausriskin hallintaa koskevia kysymyksiä. On hyvin todennäköistä, että arvoketju voi olla pitkä ja se voi sisältää monessa eri valtiossa tapahtuvaa toimintaa. Ehdotuksen mukaan yrityksen ja sen johdon korvausvastuu voi syntyä arvoketjussa etäällä olevan toimijan laiminlyönneistä (tuottamuksesta). Tällöin esimerkiksi suomalaisen osakeyhtiön ja sen johdon on hyvin vaikeaa tietää, millä tavalla arvoketjun muu (etäinen) toimija toteuttaa velvollisuuksiaan, saati valvoa, varautua ja ennakoida kolmannen toimijan toimia ja niiden seuraamuksia itselleen. Tässä mielessä ehdotuksessa on vastuun samastamisen ja erillisyyhtiöperiaatteen sivuuttamisen piirteitä. Nämä ovat Suomalaiselle doktriinille muutamaa poikkeusta (ks. mm. KKO 2015:17) lukuun ottamatta vieraita ajatuksia, (eikä niistä säännellä muutoin kuin ympäristövahinkojen korvaamisesta annetussa laissa^{[1][1]}).

Suomessa johdon vastuu kytkeytyy omaan tekemiseen, eli OYL 1 luvun 8 §:n mukaiseen velvollisuuteen toimia huolellisesti yhtiön etua edistän ja siihen liittyvän OYL 22 luvun 1 §:n 1 mukaiseen vastuuseen. Olennaista on tällöin hahmottaa se, että johto tietää, mitä se itse tekee taikka pitäisi tehdä ja mitä liiketoimintapäätösperiaate edellyttää korvausvastuuseen liittyvän tuottamusarvioinnin ja johdon oman tekemisen osalta. Johdon on siis mahdollisuus ennakoida ja varautua omalla toiminnallaan mahdollisiin korvausvastuun laukaiseviin riskeihin. Muutoinkin suomalaisessa vahingonkorvausoikeudessa sovelletaan periaatetta, että kukin vastaa vain omasta toiminnastaan ja tuottamuksestaan sekä voi omalla toiminnallaan vaikuttaa oman vastuunsa ennakointiin ja ehkäisemiseen. Ehdotuksessa on piirteitä siitä, että tämä ei olisi riittävissä määrin mahdollista, vaan vastuu voisi syntyä kolmannen laiminlyönnistä ilman riittäviä ennakointimekanismeja. Siten asianmukaisesta huolellisuudesta koskevien velvoitteiden sisältöä

pitäisi ehdottomasti täsmentää niin, että kukin toimija saa varmuudella käsityksen siitä, minkä sisältöinen on häntä koskeva huolellisuusvelvollisuuden sisältö. Tämä on nyt ehdotuksessa aivan avoin ja epäselvä. Tästä syystä ehdotus ei ole linjassa Suomen vahingonkorvausoikeuden yleisten periaatteiden kanssa. Suomen vahingonkorvausoikeuden yleisten periaatteiden mukaan jonkin oikeushyvän turvaamiseksi annetun nimenomaisen toimintavelvollisuuden laiminlyönti synnyttää tuottamusolettaman, jonka kumoaminen edellyttää hyväksyttävää vastanäyttöä siitä, että väitteistä huolimatta yhtiö on toiminut huolellisesti, taikka siitä, että edes huolellisesti toimimalla se ei olisi voinut estää vahingon syntymistä.

OYL 22 luvun 1 §:n 1 momentin osalta todistustaakka ei ole käännettyä. Ehdotuksessa on huomattava riski siitä, että esimerkiksi suomalaisen yhtiön johto voisi johtua korvausvastuuseen kolmannen laiminlyönnistä ilman riittäviä riskinhallintavälineitä ja mahdollisuutta itse ennakoida – kohtuudella ennakoida ja ehkäistä – vahinkojen syntymistä. Tällöin todistustaakka voisi tosiasiallisesti muodostua käännetyksi: menettelystä vastuussa olevan on osoitettava menetelleensä huolellisesti. Tämä olisi yleisen tuottamusvastuuseen perustuvan vahingonkorvausoikeuden periaatteiden vastaista.

Osakeyhtiölain systematiikka ja sisäinen koherenssi rakentuvat merkittävässä määrin OYL 1 luvun 5 §:n, OYL 1 luvun 8 §:n ja OYL 22 luvun 1 §:n kytkeytymiseen yhteen. Osakeyhtiölain mukaan OYL 22 luvun 1 §:n 1 momenttiin perustuvan OYL 1 luvun 8 §:n huolellisuusvelvollisuuden rikkomista koskevan korvauskanteen voi nostaa yhtiö. OYL 22 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan asioista, jotka koskevat yhtiön OYL 22 luvun 1 §:n 1 momenttiin perustuvaa oikeutta vahingonkorvaukseen, päättää OYL lain 6 luvun 2 §:n mukaisesti hallitus. Niistä voidaan kuitenkin päättää myös yhtiökokouksessa. Minulle on jäänyt jossain määrin epäselväksi, kenellä on asialegitimaatio nostaa vahingonkorvauskanne asianmukaisen huolellisuuden velvoitteiden laiminlyönnistä seuranneista ihmisoikeusloukkauksista ja ympäristövahingoista aiheutuneista vahingoista. Jos se poikkeaa OYL 22 luvun 6 §:ssä säädetystä ja kun puututaan OYL 1 luvun 5 ja 8 §:n sekä 22 luvun 1 §:n 1 momentin väliseen suhteeseen, on olemassa riski siitä, että osakeyhtiölain sisäinen systematiikka ja logiikka muuttuu ja muutos voi edellyttää syvällisempää pohdintaa lain sisällöstä.

^{[2][1]} Sanotun lain 7 §:n 1 momentin mukaan ”--- korvausvelvollisuus on, silloinkin kun vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta, sillä: 1) jonka harjoittamasta toiminnasta ympäristövahinko johtuu; 2) joka on rinnastettavissa 1 kohdassa tarkoitettuun toiminnan harjoittajaan; sekä ---”.

Seppo Villa

Doctor of Law

Professor of Commercial Law

Faculty of Law

University of Helsinki

P.O. Box 4

FI-00014 University of Helsinki

Tel office +358294122806

Tel private + 358405476949

seppo.villa@helsinki.fi

www.helsinki.fi